

1. Referentie

Referentie	Kavadias, D. (2001). <i>Teachers, Master in politics? The impact of teachers' attitudes on political attitudes of 18-year old pupils in Flanders (Belgium)</i> . Conference proceeding, paper voorgedragen op de conferentie Political Socialisation, Participation and Education, Wuppertal, 24 juni 2001.
Taal	Engels
ISBN	/
Publicatievorm	Conference proceeding

2. Abstract

Een democratische politieke cultuur veronderstelt competente burgers. Burgerschapsopvoeding is een mogelijke weg om van kinderen burgers te maken. Dit veronderstelt dat het formele curriculum een zekere impact op leerlingen heeft, zowel op het cognitieve vlak als op attitudinaal niveau. De resultaten van vorige analyses geven echter aan dat het formele curriculum geen substantiële impact op de attitudes van leerlingen heeft. Het verborgen leerplan (hidden curriculum) daarentegen lijkt belangrijker te zijn in een opvoeden tot burgerschap en een democratische opvoeding. Dit artikel onderzoekt verschillende aspecten van dit verborgen leerplan. De nadruk ligt hierbij op de impact van attitudes van leerkrachten en het klasklimaat op de attitudes van leerlingen. De analyse gebeurt aan de hand van representatieve data van 4722 laatstejaarsleerlingen en 637 van hun leerkrachten uit 63 secundaire scholen. De onderzochte attitudes zijn economische herverdeling, etnocentrisme, seksueel en bio-ethisch conservatisme, politieke machteloosheid. Allemaal indicatoren van economisch en cultureel conservatisme. Om de invloed van scholen te meten worden aan de hand van een multilevel covariantiemodel relevante socio-demografische achtergrondkenmerken onderzocht.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Attitudes, autoritarisme, bio-ethiek, bio-ethische tolerantie, buitenschoolse activiteiten, burgers, burgerschap, burgerschapsopvoeding, cognitie, conservatisme, cultureel conservatisme, culturele socialisatie, curriculum, democratie, democratisch burgerschap, economisch conservatisme, economische gelijkheid, ethiek, ethische opstellingen, etnocentrisme, extracurriculaire activiteiten, formeel curriculum, herverdeling, hidden curriculum, houding, houdingen, klasklimaat, leerlingenraad, liberalisme, onderwijsnet, onderwijsvorm, openbaar, openbaar onderwijs, partijvoorkeur, politiek cynisme, politieke betrokkenheid, politieke breuklijn, politieke competentie, politieke cultuur, politieke kennis, politieke machteloosheid, politieke socialisatie, publiek onderwijs, schoolbeleid, schoolcarrière, schoolcultuur, schoolkenmerken, schoolnet, seksuele ethiek, seksuele tolerantie, sociale herkomst, socialisatie, socialisatievelden, tolerantie, utilitair individualisme, verborgen leerplan, waarden

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Dimokritos Kavadias Vakgroep Politieke Wetenschappen Faculteit Economische, Politieke en Sociale Wetenschappen en Solvay Management School VUB Pleinlaan 2 1050 Brussel Tel: 02/ 629 22 28 Fax: 02/ 629 22 78 Poli@vub.ac.be

	http://poli.vub.ac.be/
--	---

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Wat is de impact van leerkrachten op de politieke opvattingen van leerlingen?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Kwantitatief, schriftelijk met gestandaardiseerde gesloten vragenlijst.
Onderzochte groep	4722 laatstejaars leerlingen uit het secundair onderwijs - schooljaar 1996-1997. Daarnaast werden 637 leerkrachten bevraagd. Uitgevoerd in 63 scholen uit de 4 verschillende onderwijsnetten en de 5 Vlaamse provincies. Leerlingen uit het ASO, BSO en TSO werden ondervraagd. De scholen werden geselecteerd op basis van een gestratificeerde toevalssteekproef van de Vlaamse secundaire scholen. Het KSO en BuSO werden buiten beschouwing gelaten; het betreft immers een zeer bijzondere groep op het vlak van opvattingen, en is bovendien klein in vergelijking met de andere 3 onderwijsvormen.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Gemeten attitudes	Economisch conservatisme Opvallend is dat leerlingen, in vergelijking met de Vlaamse volwassenen, een gematigde positie qua economisch conservatisme innemen. De leerlingen zijn niet echt tegen gelijkheid en herverdeling, maar ze steunen het ook minder expliciet. Etnocentrisme In dit onderzoek wordt de houding tegenover etnische minderheden vertaald naar de houding tegenover Turken en Marrokanen. Politieke competentie versus machteloosheid Gevoelens van politieke machteloosheid kunnen, hoewel niet noodzakelijk, anti-democratische gevolgen hebben. In ieder geval is de overtuiging van beïnvloedbaarheid van het politieke gebeuren een cruciaal aspect van actief burgerschap. Gemiddeld genomen voelen leerlingen zich gematigd incompetent omtrent politiek. Dat de jeugd 'apatich' is, zou een overdreven conclusie zijn; vergelijkingen met andere leeftijdsgroepen tonen immers geen verschillen aan. Seksuele en bio-ethische tolerantie Belgische scholen hebben een traditie van neutraliteit. Scholen verschillen echter systematisch ten aanzien van ethische kwesties. Sommige opteren voor een strikt conservatieve positie, andere voor een meer liberale of permissieve attitude.
De impact van scholen	Een eerste analyse toont aan dat scholen niet alle vormen van politieke attitudes in dezelfde mate beïnvloeden. Enkel een klein aandeel in economisch conservatisme wordt beïnvloed door de school. De invloed op etnocentrisme is het grootst.
Achtergrondkenmerken	De achtergrondkenmerken van leerlingen in rekening gebracht, wijst aan dat scholen een nog kleinere impact op de attitudes van hun leerlingen hebben. Gevoelens van machteloosheid en de attitude ten aanzien van herverdeling blijken zelfs volledig buiten de invloed van de school te vallen. Achtergrondkenmerken zijn hierbij een betere voorspeller.
Achtergrondkenmerken en schoolkarakteristieken	Wanneer we de uiteindelijke invloed van de school bekijken, merken we dat een belangrijke indicator de schoolcarrière is. Jongeren in het TSO, en zeker in het BSO, zijn minder tolerant ten aanzien van abortus of homoseksualiteit. Vertonen meer etnocentrisme, voelen zich machtelozer op het politieke domein, maar verschillen weinig omtrent opvattingen over economische gerechtigheid. Wetende dat kinderen uit de lagere sociale klassen vaker in BSO terecht komen, lijkt dit een paradox. Wanneer we dit resultaat tegen het licht van individualisering of de 'Weltanschauung' van vele jongeren bekijken, wordt dit begrijpelijker. Immers, falen op school wordt steeds vaker bekeken als een persoonlijk falen en niet als een structureel probleem.

	Tevens blijkt dat het formele curriculum weinig impact heeft op de mate van etnocentrisme of machteloosheid binnen de leerlingenpopulatie. Het verborgen leerplan daarentegen lijkt hiertoe een betere verklaring te bieden. Participatie op school is daarbij een belangrijke indicator. Onder participatie wordt hier zowel formele participatie in leerlingenraden beschouwd als participatie aan sociale en culturele naschoolse activiteiten. Een laatste deel van het hidden curriculum betreft de attitude van de leerkrachten. Leerkrachten zijn rolmodellen voor hun leerlingen, ook mbt attitudes.
Leerkrachten als 'agents of civilization'	Mensen worden beïnvloedt door de sociale omgeving waarin ze evolueren. Soms kan deze invloed rechtstreeks van een persoon komen, zoals een leerkracht. Tevens kan het resultaat zijn van een continue interactie binnen een specifieke context. De vorige analyses suggereerden dat leerkrachten belangrijke actoren waren in de vorming van de hier bestudeerde politieke attitudes. Wanneer we van naderbij de attitudes van deze leerkrachten bekijken, merken we dat deze grondig verschillen van deze van hun leerlingen. Leerlingen voelen zich zo politiek machtelozer en etnocentrischer dan hun leerkrachten. Ze zijn tevens slechts een ietsje meer liberaal in hun seksuele opvattingen. Daarentegen staat dat leerkrachten economisch 'linkser' zijn; ze staan positiever t.o.v. herverdeling. Dus, naast hun cognitieve taak, kennisoverdracht, hebben ze een attitudele of civiliserende taak. Deze civilisatie (d.m.v. het hidden curriculum) vindt plaats a.d.h.v. subtiele onbewuste mechanisme en door de leerkracht als rolmodel.
Lokale leerkrachten-culturen	Niet de attitude van de individuele leerkracht, maar de impliciete pedagogische houding van de school lijkt belangrijk te zijn. De attitudes van de leerkrachten hebben geen invloed op de variatie in de klas. Leerkrachten zullen geen invloed hebben wanneer hun school de hier onderzochte attitudes niet ondersteunt. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de pedagogische aanpak of andere organisatorische kenmerken van een school in dit onderzoek niet in rekening werden gebracht. Het is net het samenspel van attitudes van leerkrachten en de schoolorganisatie dat de grootste impact heeft, maar dit samenspel is net een cruciaal element van de lokale leerkrachtencultuur.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1998). *Hebben scholen een invloed op de waarden van jongeren? Een empirisch onderzoek naar de doeltreffendheid van waardevorming in het secundair onderwijs*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1999). Instroom of school? De invloed van scholen en andere socialisatievelden op de houdingen van leerlingen. *Mens & Maatschappij*, 74, (3), 250-268.

Kavadias, D. (2000). *Etnocentrisme in de school. De invloed van context en cultuur*. Conference proceeding, paper voorgedragen op de 9de Sociaal Wetenschappelijke Studiedagen, Amsterdam, 2 & 3 mei, 2000.

Kavadias, D. (2000). Het "eigen volk" van morgen. Scholen en hun invloed op het etnocentrisme van de laatstejaarsleerlingen in Vlaanderen. *Welwijs*, 11, (2), 16-21.

Kavadias, D. (2000). *Teaching politics? The impact of schools and teachers on the political attitudes of 18 year old pupils in Flanders (Belgium)*. Conference proceeding, paper voorgedragen op the IPSA conference: Session SS106 (Political Socialisation), Quebec, 2-5 augustus 2000.

Kavadias, D. (2001). Houdingen en waarden bij adolescente Vlamingen. *Handboek leerlingenbegeleiding*, 32, 119-136.

Kavadias, D. (2001). Schoolnetten als morele agenten: de beperkte relevantie van het onderscheid tussen openbare en privaatrechtelijke scholen voor niet-cognitieve vaardigheden van Vlaamse scholieren, *Sociale Wetenschappen*, 44, (4), 70-91.

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Een democratische politieke cultuur veronderstelt competente burgers. Burgerschapsopvoeding is een mogelijke weg om van kinderen burgers te maken. Dit veronderstelt dat het formele curriculum een zekere impact op

leerlingen heeft, zowel op het cognitieve vlak als op attitudeel niveau. De resultaten van vorige analyses geven echter aan dat het formele curriculum geen substantiële impact op de attitudes van leerlingen heeft. Het verborgen leerplan (hidden curriculum) daarentegen lijkt belangrijker te zijn in een opvoeden tot burgerschap en een democratische opvoeding.

Dit artikel onderzoekt verschillende aspecten van dit verborgen leerplan. De nadruk ligt hierbij op de impact van attitudes van leerkrachten en het klimaat op de attitudes van leerlingen. De analyse gebeurt aan de hand van representatieve data van 4722 laatstejaarsleerlingen en 637 van hun leerkrachten uit 63 secundaire scholen

Wat de attitudes betreft, kon vastgesteld worden dat leerlingen, in vergelijking met de Vlaamse volwassenen, een gematigde positie qua economisch conservatisme innemen. De leerlingen zijn niet echt tegen gelijkheid en herverdeling, maar ze steunen het ook minder expliciet. Gemiddeld genomen voelen leerlingen zich gematigd incompetent omtrent politiek. Dat de jeugd 'apatisch' is, zou een overdreven conclusie zijn; vergelijkingen met andere leeftijdsgroepen tonen immers geen verschillen aan.

Een eerste analyse toont aan dat scholen niet alle vormen van politieke attitudes in dezelfde mate beïnvloeden. Enkel een klein aandeel in economisch conservatisme wordt beïnvloedt door de school. De invloed op etnocentrisme is het grootst. De achtergrondkenmerken van leerlingen in rekening gebracht, wijst aan dat scholen een nog kleinere impact op de attitudes van hun leerlingen hebben. Wanneer we de uiteindelijke invloed van de school bekijken, merken we dat een belangrijke indicator de schoolcarrière is.

Wanneer we van naderbij de attitudes van de leerkrachten bekijken, merken we dat deze grondig verschillen van deze van hun leerlingen. Leerlingen voelen zich zo politiek machtelozer en etnocentrischer dan hun leerkrachten. Ze zijn tevens slechts een ietsje meer liberaal in hun seksuele opvattingen. Daarentegen staat dat leerkrachten economisch 'linkser' zijn; ze staan positiever t.o.v. herverdeling. Dus, naast hun cognitieve taak, kennisoverdracht, hebben ze een attitudele of civiliserende taak. Deze civilisatie (d.m.v. het hidden curriculum) vindt plaats a.d.h.v. subtiele onbewuste mechanisme en door de leerkracht als rolmodel.

Niet zozeer de attitude van de individuele leerkracht, maar wel de impliciete pedagogische houding van de school lijkt echter belangrijk te zijn.